

MIENSCH MEIJER

*Zal hij ooit virtuoos worden? De
volkskunst van een brutaal ventje.*

door **GUUS VLEUGEL**

ISCHA MEIJER (44) WIL EERST GEEN AFSpraak 's ochtends ('dan ben ik geen mens') maar als ik om 12 uur het overeengekomen café betreed zit hij al fris als een hoentje in levendig gesprek met enkele incrowd-types. Hij komt net van zangles bij Marianne Kweksilber. Meijer: „Ik ben aan haar gekomen door Reinbert de Leeuw. Aan de telefoon zei ze: kom maar langs. Tenminste, dat dacht ik, maar toen ik bij haar was zei ze dat ze helemaal geen les wilde geven. Dat bleek ik dus absoluut niet gehoord te hebben. Toen zijn we maar meteen aan de gang gegaan. Marianne vindt dat ik een mooie stem heb, en ik denk dat ik eindig als zanger.”

Toch zal Meijer zich in zijn *Keefmanlezing* die 7 april in het Amsterdamse Frascati in première gaat, niet via zang manifesteren. „Nu ik het zou kunnen wil ik het juist niet. De *Keefmanlezing* gaat niet over Jan Arends, zoals iedereen denkt, maar over mezelf. Het was oorspronkelijk een lezing die ik gehouden heb voor de Werkgroep Psychiatrie en Werkelijkheid in de Kloosterkerk te Den Haag. Aanpassen of niet?, dat is het thema, en op dat gebied ben ik expert. Ik hoor niet bij de geordende samenleving en of ik dat leuk vind is nog maar de vraag.

„In de Kloosterkerk gebeurde er iets fantastisch: er was een gekke mevrouw, en niemand heeft geweten of ze bij de lezing hoorde of niet. Ze stond op en riep: Ik heet

Wil de Jong en ik wil anoniem blijven! Daarom heb ik bij mijn theaterlezing ook een gekke mevrouw ingebouwd, maar in dit geval is het de muziek: Miny Dekkers, de beste klassieke accordeoniste van Nederland."

ONLANGS VIEL DE VERSCHIJNING VAN Meijers bundel *Interviewen voor Beginners* samen met het bericht dat hij stopt met zijn wekelijkse vraaggesprekken in Vrij Nederland. Meijer: „Ik vind dat je niets te lang moet doen. Ik kwam ontslag nemen en Ferdinandusse zei: 'Ik zie aan je ogen dat je 't echt niet meer doet.' Ik heb er geen zin meer in, maar ook geen tijd." Een imposante lijst komende evenementen, waaronder Jan de Hartogs *Het Hemelbed* met Olga Zuiderhoek, een Shakespeare-cocktail met Marjon Brandsma, de rol van de jood in Fassbinders antisemitisch genoemde *Der Mühl, die Stadt und der Tod*, naast een door hemzelf te schrijven film met cineast Rudolf van den Berg in wiens *Bastille* hij eerder speelde, wordt door Meijer met welbehagen opgesomd.

De energieke duizendpoot is nog vol van de *MacBeth* van De Salon waarin hij de laatste tijd speelde, naast onder andere Titus Muizelaar en Lineke Rijxman. „Ik kreeg de beste kritieken van allemaal, behalve van jou. Natuurlijk word ik nooit zo goed als Titus, al wil ik dat eigenlijk wel, ik wil een vakman worden. Van Titus kan ik heel veel leren. Als hij de sterfscène deed stond ik altijd vanuit de coulissen naar hem te kijken. Titus denkt dat hij de meest geavanceerde acteur is van Nederland, maar het is Ko van Dijk en Paul Steenbergen samen en dan gekwadraterd.

„Zelden is er in Nederland overigens lelijker komedie gespeeld. Edwin de Vries, die het regisseerde, vind ik een drol. Wat hij gedaan heeft was heel slecht en heel lelijk. Van Lady MacBeth heeft hij helemaal niks gemaakt, en Lineke kan daar niet tegenop al is ze later nog wel iets beter geworden. Titus is op het einde nog helemaal losgebroken. Ik heb nauwelijks met De Vries gewerkt, daar vond ik mezelf te goed voor, ik werkte voornamelijk met de dramaturg.

„Titus en ik, we praatten. Uren praatten we met elkaar, het was neuken met woorden. Ik vroeg aan hem: 'Zou ik kunnen spelen, maar dan echt spelen?' Hij zei: 'Eerst dacht ik van niet, maar ja.' Ik neem het verschrikkelijk serieus en wil nog alles spelen wat God verboden heeft. Ik ben niet van plan met mijn beper-

een support, niet te geloven. Hans van Manen, met wie ik lange gesprekken voerde, stond vierkant pal en ijersterk achter mij. Ik dacht altijd: zolang ik Hans heb kan me niks gebeuren. Toch werd ik soms wakker 's nachts, dan dacht ik: wat was er ook alweer? O ja, die recensie. Peter Liefhebber in De Telegraaf is de enige geweest die me altijd serieus genomen heeft, al vond-ie lang niet alles mooi wat ik deed. Ik belde hem weleens op en dan hadden we gesprekken. Ik hing ook vaak aan de telefoon om iemand stijf te schelden."

Hoe kom je toch zo brutaal?

„Ik was al heel brutaal als jongetje. Op het gymnasium, in de derde of vierde, zei ik een keer tegen een leraar die een aanmerking maakte: 'Doe niet zo arrogant, lul.' Die man begon vreselijk te lachen en toen wist ik dat dit essentieel was, dat 't zo moest in het leven. Ik kon er eerst niet mee overweg, het maakte me radeloos dat de maatschappij zo in elkaar zat. Ik vond het zo kinderlijk, en de mensen om me heen zo achterlijk. „Ik durf alles. Ik vraag maar, ik doe maar. Olga en Marjon vind ik leuke actrices, dus ga ik op ze af en vraag: 'Zullen we samen iets doen?' Ik wil ook een keer bij Maatschappij Discordia werken en de ene keer per jaar dat ik Jan Joris Lamers zie roep ik: 'Ik wil bij je werken.' Langer duurt ons gesprek niet. Ik heb het laatst aan Guido de Moor gevraagd en het leek hem wel wat. Op Hans van Manen ben ik gewoon afgestapt, in een restaurant. Of ik ga naar het Publiektheater en ik vraag: 'Hebben jullie vijf pipo's voor mij?' Dat kan natuurlijk niet, maar ik krijg ze mee.

„In het programmablad van Gerardjan Rijnders' nieuwe stuk. *Pick-up*, staat: 'Met dank aan Ischa Meijer.' Titus en Lineke spelen daar nu in en ik heb bij een doorloop mijn aanwijzingen kunnen geven aan Rijnders die ik overigens nog niet kende. Ik zei bijvoorbeeld: 'Die scène werkt niet omdat je daarvoor geen stilte laat vallen.' Die stilte is er gekomen en de scène bloeide op. Ik denk dat ik als regisseur mijn top zal bereiken. Ik word net zo goed als Dario Fo, want ik kan dingen in mensen aanboren en daarom kan ik ook goed interviewen.

„Mijn interviews zijn simpel, maar smartlappen zijn het toch niet helemaal. Ik vind mezelf de Somerset Maugham van de journalistiek, het niveau van Saul Bellow bereiken gaat niet natuurlijk want journalistiek is maar een paar vadem diep. Mijn interviews zijn volkskunst, maar dat vind ik eigenlijk alle kunst, sim-

'IK HEB HET NIVEAU VAN EEN MULO-LEERLING EN BEN OPGELEID ALS BRILJANT GYMNASIAST. MIJN PSYCHIATER WAS OOK VEEL TE INTELLECTUEEL VOOR MIJ'

kingen genoeg te nemen, dat vind ik zo burgerlijk, pijnlijk."

Toch is het soms ook pijnlijk iemand te zien die er geen genoeg mee neemt.

„Ken je Bart Kiene? Hij had het moeilijk met een rolletje in *De Vijfde van Purper* en ik zei: 'Als je echt klem zit, kom langs.' Toen heb ik hem zelf geregisseerd in een monoloog die ik voor hem had geschreven. Opeens bleek me dat ik dat kon, wel op een heel speciale manier maar ik kon het. Dan ook een heel stuk, dacht ik meteen, en nu ga ik een stuk met onder andere Nel Frijda en Gees Linnebank regisseren bij Theater. Ze zullen wel weer zeggen: dat kan-ie ook niet, maar dat interesseert me echt niks, nee toch.

„Toen ik 37 was en met mijn shows begon had ik al een hele carrière als criticus achter de rug en ik was een gerenommeerd verslaggever, dat telde ineens niet meer. Ik vond het schandalig wat er gebeurde, al die mensen die me afzekten. Aan de andere kant had ik ook

pel, het is de zaak rond maken waar het niet rond is, je moet goed nadenken en het dan uit je kloten en je kut laten komen. Mijn liedjes zijn heel ordinar, ze steunen meestal op een ideetje en als ik het niet meer weet gooi ik er 'Ik hou van jou' tussendoor, want ik heb er niet veel tijd voor over. *Diny in de Disco* vind ik een leuk liedje, dat staat op mijn plaat. Er zijn drie dingen die de naam hebben heel moeilijk te zijn: een plaat maken, een voorstelling verkopen en in een film spelen, dat heb ik allemaal de eerste twee jaar meteen gedaan." Meijer, in de jaren zestig een berucht toneelcriticus, vindt achteraf ook zijn kritieken uit die tijd heel simpel. „Ik zou er nu niet meer mee aan moeten komen." Van het huidige toneel verklaart hij niets te begrijpen: „Postmodern, ik weet niet wat dat is. Die kinderwagens in *Mutter Courage* van Leonard Frank, was dat postmodern? O, dan hou ik dus niet van postmodern. Ik zie vrijwel geen toneel, ik wil er alleen maar in spelen. *MacBeth* zou ik ook niet hebben gezien als ik er niet zelf in had gestaan.

„Mijn makke is dat ik veel te hoog ben opgeleid voor mijn niveau. Ik heb het niveau van een MULO-leerling en ben opgeleid als briljant gymnasiast. Mijn studie rechten heb ik daarna meteen al niet gekund. Veel te moeilijk. Mijn psychiater was ook veel te intellectueel voor mij, al heb ik er een heleboel aan gehad. De meeste boeken snap ik niet en ik lees nooit meer, vroeger wel maar nu vind ik het walgelijk. Ik kom nooit in het Stedelijk Museum, ik word gek van het gebouw. Ik zie staan: Schlemmer, en weet meteen dat ik er niet naar toega. Als ik in het buitenland ben willen mijn vrouwen die altijd buitengewoon intellectueel zijn – want dat trek ik aan – absoluut een museum in, maar ik blijf buiten wachten. In Florence eet ik ijs, zülke toeters. Veel mensen denken dat ik ontzaglijk gecompliceerd ben en ik laat het erbij, maar ik ben doodsimpel.”

MEIJER HEEFT, OP DIT NOENUUR, IN HOOG tempo droge sherry's zitten innemen en ik informeer

bestseller *Brief aan mijn Moeder* (1974) waarin de schrijver zijn siagrijnige moeder die hem door de kampen heeft gesleept afstraft, en het latere nonfictieboek *Hoeren* dat zijn carrière als prostitutie-consument behandelt? Meijer: „Het wordt een heel merkwaardige show. *Brief aan mijn Moeder* was een briljant boek, maar als ik het nu zou schrijven zou ik het harder doen. Mijn ouders waren vreselijk kleinburgerlijke trutten en uit consideratie heb ik dat er niet genoeg uit laten komen. Wat ik gedaan heb is de situatie van mijn generatie oorlogsslachtoffers heel goed onder woorden brengen in een tijd dat dat niet zo *en vogue* was.

„Het gaat bij mij altijd net iets te ver, en ik heb het niet helemaal in de hand. Leonard Frank zei toen hij me een keer regisseerde: 'Nou moet je maar eens even kwaad worden,' dus ik knalde met mijn kop tegen een praktikabel en hij zei: 'Prachtig.' Ik bleef tijdens die scène dus altijd keihard met mijn hoofd tegen die stelling slaan, tien keer, en als ik opkeek zag ik Jenny Arean, met wie ik toen werkte, naar me staan staren

'HET GEK WORDEN WAS DE SITUATIE WAARIN IK DACHT: NU KAN IK LOSBREKEN, NU KAN IK VEEL VERDER KOMEN. MAAR IK HEB HET NIET VOLBRACHT'

voorzichtig naar het hartinfarct dat hem twee jaar geleden een tijd uitschakelde. „Er was een adertje verstopt. Sommige mensen zoeken het in de suicide maar ik leef onverstandig zodat ik ziek word; het is gewoon een zelfmoord op lange termijn. Ik vind het leven namelijk ondraaglijk vervelend.” Tijdens een tweede *tête-à-tête* enkele dagen later in een restaurant wordt de *steak au poivre* begoten met veelal pure whiskey. Omdat ik de ex-interviewer de vorige keer soms van het achterhouden van interessante feiten verdacht spoor ik hem aan tot een indringender *performance* en word onmiddellijk vergast op een navrant verslag van de psychische wederwaardigheden die leidden tot zijn *Keefmanlezing*.

„Drie jaar geleden – en de lezing gaat over die periode – had ik een maand of vier het gevoel te kunnen kiezen tussen gek worden of niet. De gedachte dat je zo'n keuze kunt maken is niet populair, de psychiaters doen er nogal moeilijk over. Ik heb gekozen om niet gek te worden. Ik decompenseerde sterk, poepte in bed, waande me een vrouw, zat iemand te interviewen en opeens veranderde de kamer in een gigantisch ziekenhuisbed. Waanvoorstellingen. Die poeplakens waren vervelend. Ik woonde toen bij een heel aardige vrouw en die zag het wel maar zei niets, ze dacht: ach, het gaat wel weer over.

„Er kwamen een heleboel dingen samen toen. Ik breek nogal eens op, hè, was iets te vaak in te korte tijd weer opgebroken. Ik heb veel gezworven in mijn leven en als je ouder wordt kan je dat niet meer aan. Wat je noemt schizoïde, niet paranoïde, ik voelde me niet achtervolgd. Ik functioneerde heel goed, al hadden de mensen die ik interviewde andere gedaanten voor me zodat ik dacht: vandaag interview ik de Verlosser. Ik vond het prima, nam af en toe gewoon even de trein naar de hemel.

„Een jaar daarna kreeg ik die hartklachten, maar achteraf bleek dat een overspanning. Ze wilden me in het ziekenhuis niet laten gaan omdat ze dachten: die man heeft zich over de kop gewerkt. Ik ben daar ook nog behoorlijk krankzinnig geweest. Mijn vrouw kwam me opzoeken en vond me languit achter in de gang liggen, ik speelde soldaatje. Daarna heb ik een jaar geslapen, ben heel lang weggeweest, onder andere naar Italië.”

Moet de *Keefmanlezing* worden ingeschat als een nieuwe grensverlegging op Meijer's conto, na eerdere gelijkgeaarde prestaties zoals, naast zijn theaterwerk, de

met een blik van ontzetting. In een andere show verkleetde ik me op de bewegingen van Van Manen als vrouw, ik stond met netkousen en pumps voor het publiek vreselijk vrouw te zijn, met een soldatenjasje erboven, en ik voelde me heel langzaam tieten krijgen. Het moet een ontzettende aanblik geboden hebben, je voelde het ook in de zaal.

„Ik had me thuis zo aan banden gelegd gevoeld dat ik dacht toen ik er vandaan kwam: nu wordt het leuk. Natuurlijk werd het helemaal niet leuk. Ik ging steeds verder om het leuk te krijgen en zag er niet tegenop daarbij zeer exhibitionistisch tekeer te gaan. Maar het komt nooit verder dan geestelijk je gulp opentrekken. Het gek worden was de situatie waarin ik dacht: nu kan ik losbreken, nu kan ik veel verder komen. Maar ik heb het niet volbracht.”

Je meest heroïsche wapenfeit was je optreden als 'Izzy M., der sympathische Jude', drie jaar geleden in Berlijn.

„Daar heb ik de hemel mee verdiend, en ik wist het. Dat ik daarna ben ingestort heeft daarmee te maken, het heeft zoveel van mijn energie gevreten. Ik heb het samen met regisseur Jan Ritsema gedaan, het idee was van mij maar de titel van Ritsema. *Der hässliche Jude* wou ik het noemen, maar Ritsema zei: 'Voor mij ben jij *Der sympathische Jude*.' Hij wist wat er psychisch met me gebeurde en is meegegaan naar Berlijn, zodat ik er niet onveilig was. Ik kwam daar om te laten zien aan het Duitse volk: *Ich bin da*. Een jongen die in Bergen Belsen is opgegroeid en die onder begeleiding van een steile Groninger naar Berlijn terugkeert, het is zo *sophisticated*. Jan wist dat je zo'n pathetisch iemand als ik ben met de meest minimale middelen op moest sturen; hij pelde het af. Ik droeg een donker pak en hij zei: 'Laat je haar nou maar lang groeien, dan zie je er een beetje uit als een zigeuner.' Ik zweette, maar hij zweette veel erger dan ik. Ik zie ons nog lopen door Berlijn. Ik zie hem nooit meer.”

Het verhaal gaat dat je eerste vrouw bij je is weggelopen en dat je daarna alle vrouwen die je had na een paar maanden zelf in de steek hebt gelaten.

„Dat is niet zo, er zijn veel meer vrouwen bij mij weggelopen. Maar over het algemeen zijn ze dol op me, want ik ben het zonnetje in huis. Heel de nacht lachen, lullen, en ik heb een eigen taal. Ik leef soms in heel andere werkelijkheden; bij één vrouw was ik een

klerk op een heel naargeestig kantoor, dan kwam ik thuis met underdog-verhalen over de chef die me geplaagd had. Met een andere vrouw leefde ik een leven in een koffer, ik zei: 'Kom, ik ga weer naar mijn koffer.'

„Jenny Arean zie ik niet meer sinds ze bij Sonja Barend heeft gezegd dat ik een breker ben. Ik ben een bouwer, maar ik heb alleen geen zin meer om liedjes te schrijven voor shows waar verder van alles in gebeurt wat ik vreselijk vind. Jenny heeft veel meer aan mij gehad dan ik aan haar, anders dan sommige mensen denken. Onze verhouding heeft haar losgeweekt van het niveau waarop ze zat en ik heb haar een groot oeuvre

tuurlijk niet.

„Het was moord met voorbedachten rade, tien keer op een dag. Hij sloeg, het was een viespeuk en een vuilak. Toch was het ook een leuke man, een intellectueel van hoog niveau, historicus, literair-historicus en vooral een magistraal hebraïst. Ik kon eerder Hebreeuws lezen dan Nederlands. Op mijn zesde lezen we Tenach, Misjna en Genara. We lezen Maimonides. Ik ben het allemaal vergeten. *Mein Kampf* werd geanalyseerd toen ik zeven was.

„Er werd gepraat en bezeerd. Ik heb met die man ochtenden door Amsterdam gelopen, hij liet me gevels zien. We stonden voor een gevel, en hij zei: 'Een

'GELOVIG BEN IK NOG STEEDS, GOD KAN HET OOK NIET HELPEN. GOD IS EEN HEEL HANDZAAM BEGRIIP VOOR EENVOUDIGE JONGENS ZOALS IK'

meegegeven, punt uit. Mijn liedjes zijn misschien wel vaak slordig, maar ik wist precies wat ze nodig had. We hebben vier shows gedaan samen en naast alle rancune en wrok moet ik zeggen dat ik het spelen met haar altijd fantastisch heb gevonden.

„In haar laatste programma is ze teruggekeerd naar het niveau van de periode voordat ik haar kende. Dat je zo'n talent hebt en er dan in die grote bakken dat soort dingen mee doet. Voor haar volgende show wou ze als medespeler kiezen tussen Joost Prinsen en swami George Groot, dat is dus de keuze overdag of je naar de Dagmarkt gaat of naar de Albert Heijn. Ik ben dol op Joost, maar dat is toch geen reden om met hem te gaan

werken. Het is de swami geworden, mensen als Jenny hebben geen eergevoel.

„Ik wou dat ik een kwart had van haar talent, het talent dat geldt als talent. Ik heb altijd een Noel Coward willen zijn, ik bewonder dat virtuoos, maar ik ben alleen maar virtuoos bij heel kleine vlagjes. Wel vind ik mezelf op het toneel altijd interessant, en het is ontroerend wat ik doe. Jenny is niet interessant, en ik heb nog nooit iemand zo lelijk *Love for Sale* horen zingen als Jenny. Waar ik werkelijk in excelleer dat is radio, een afgeleide van het theater, elke week een uur voor de VPRO, iets leukers ken ik niet.”

Je hebt ook een boek geschreven over je vader, 'Een rabbijn in de Tropen', en daar ben je niet uitgekomen. Toch vermoed ik dat hij je veel meer heeft dwarsgezeten dan je moeder.

„Ik heb van niemand in mijn leven zoveel gehouden als van mijn vader. Hij heeft me bezeerd. Elke keer als ik hem een blijk van liefde gaf ging hij er met zijn grote poten op staan. De dag begon 's ochtends om zeven uur als ik beneden alleen even een kopje koffie dronk, want ik kon niet eten van de zenuwen. Hij kwam binnen en zei: 'Zo, daar hebben we hem, het mislukte genie.' Als kind ken je het begrip projectie na-

halsgevel of een klokgevel?' Soms is dat heel moeilijk te zien, maar als ik er naar raadde had ik al een klap te pakken. Als ik zei: 'Ik weet het niet,' zei hij: 'Goed, nu gaan we analyseren.' Hij behandelde de Weimarrepubliek, en we lezen Thomas Mann. Ik leerde *Buddenbrooks* goed uitspreken, niet op z'n Engels, intellectuelen herkennen elkaar aan hoe ze *Buddenbrooks* uitspreken. Gelovig ben ik nog steeds, God kan het ook niet helpen. God is een heel handzaam begrip voor eenvoudige jongens zoals ik.”

Heb je, net als Rudy Kousbroek, het gevoel momenteel te leven in een cultuur van secundair analfabetisme?

„Ik vind Rudy Kousbroek een ongelooflijke lul, en ik kan het adstrueren. Hij is groot geworden in een tijd toen de bèta's niet meetelden, en hij kon als een alfa over de bèta-wetenschappen schrijven, dat is alles. Bij zo'n Kousbroek denk ik altijd: *a penny for your thoughts*.

„Als denker haalt hij niet bij mijn vader. Zelf ben ik ook veel slimmer. Jij vindt dat natuurlijk helemaal niet, maar dat zal me een rotzorg zijn. Zijn stukken over Brouwer vond ik goed, de wiskundige L.E.J. Brouwer, die interesseert me omdat ik gefascineerd ben door hermetisch-esthetische systemen. Want wat mijn vader nooit van me begrepen heeft is dat mijn hartstocht bij wiskunde ligt. Omdat hij een biografie moest schrijven over Jacob Israël de Haan moest hij zich verdiepen in de signfica, ik raakte daar gepassioneerd door en werd er veel exacter in dan mijn vader. Ik neem het mezelf kwalijk dat ik nooit die richting ben opgegaan.

„Kijk, de een houdt zijn hartstochten naar beneden en de ander zijn gedachten, en ik zou zo graag één keer mijn gedachten de vrije loop laten. Want ik ben natuurlijk wel een intellectueel. Iedereen vindt het moedig wat ik doe, maar wat ik echt moedig zou vinden is me afzonderen en mijn gedachten laten prevaleren, om een hermetisch gedachtegebouw te construeren. Drie maanden geleden stond ik op het punt om in Zutphen te gaan wonen, daar wou ik beginnen aan een gedachtengang. Er komt een tijd dat ik me terugtrek. Ik kan soms zo verlangen naar rust.

„Binnen nu en anderhalf jaar ben ik gestopt met theater, ik zweer het je, dan ga ik een keer denken. Maar voor het zover is wil ik nog in een stuk van Frans Strijards gespeeld hebben en in een stuk van Sam Bogaerts. Laatst kwam ik een kroeg binnen en daar stonden Frans en Sam. Wij met z'n drieën, fantastisch. Ik zei hoe goed ik ze vond, maar Sam zei aldoo: 'Je hebt niks van me gezien, je hebt niks van me gezien.' Pas toen ik wegliep dacht ik: wel godverdomme, jij hebt ook niks van mij gezien!”

Ischa Meijer is met zijn 'Keefmanlezing' in het Amsterdamse Frascati te zien van 7-11, 14-18, 21-25 en 28-30 april.

PLAAT
VAN DE WEEK

SIMPLY RED LP/MC/CD
'Men And Women'

Met de 2e Simply Red release, 'Men And Women' bewijst zanger/componist Mick Hucknall aan het hoofd te staan van één van de meest talentvolle groepen van dit moment. 'Men And Women' telt 10 songs w.o. 'Love Fire', 'Suffer' en de hit 'The Right Thing'.